

Kvalita života v Európe: rodiny v hospodárskej kríze

Zhrnutie

Úvod

Európsky prieskum o kvalite života (European Quality of Life Survey, EQLS) poskytuje spoľahlivý obraz životných podmienok a sociálnej situácie Európanov pred hospodárskou krízou a počas nej. Ako sa však kríza dotkla rodín s deťmi? Deti čelia väčšiemu riziku chudoby alebo sociálneho vylúčenia ako ostatné obyvateľstvo vo väčšine krajín. Je preto dôležité pochopiť, ako kríza zasiahla domácnosti s deťmi. V tejto správe sa opisuje meniaci sa kvalita života v rámci EÚ v rôznych typoch rodín s deťmi a porovnáva sa ich životná úroveň a sociálna situácia. Rodiny sú rozdelené do dvoch hlavných skupín:

- rodiny osamelého rodiča, pracujúceho alebo nepracujúceho a žijúceho samostatne alebo s príbuznými;
- páry s deťmi, s jedným alebo oboma zárobkovo činnými partnermi a žijúce ako samostatná jednotka alebo s inými príbuznými.

Možné vzory, ktoré môžu súvisieť s odlišnými prístupmi k rodinnej politike, sú identifikované prostredníctvom zamerania sa na rozdiely medzi štyrmi skupinami krajín klasifikovanými na základe spektra od krajín s najflexibilnejšími rodinnými politikami po krajiny s najtradičnejšími politikami.

Politické súvislosti

Hospodárska kríza viedla k zhoršeniu životných a pracovných podmienok v mnohých členských štátoch a spôsobila prehĺbenie rozdielov medzi krajinami a skupinami ľudí. Osoby, ktoré už sú zraniteľné, sú vystavené zvýšenému riziku chudoby a sociálneho vylúčenia. Rastúce rozdiely sú evidentné aj medzi rodinami: to, či dieťa žije v chudobe, čiastočne závisí od druhu rodiny, v ktorej vyrastá. Na základe týchto súvislostí sa v balíku EÚ o sociálnych investíciách vyzývajú členské štáty, aby sa zamerali na jednoduché, ciele, podmienené sociálne investície. Cieľom tejto správy je pomôcť politickým činiteľom určiť typy rodín s deťmi, na ktoré je potrebné sa zamerať.

Hlavné zistenia

Väčšina osamelých rodičov pracuje, väčšinou na plný pracovný úväzok. Podiel pracujúcich osamelých rodičov sa od roku 2007 v EÚ-28 celkovo zmenil málo, ale v skupine tzv. najtradičnejších krajín sa podiel pracujúcich osamelých rodičov znížil. Mnohé z týchto krajín výrazne zasiahla kríza, čím možno vysvetliť zvýšenie počtu nezamestnaných osamelých rodičov.

Osamelí rodičia žijúci s príbuznými boli v roku 2011 častejšie nezamestnaní než v roku 2007. Môže sa v tom odzrkadľovať štrukturálna zmena v rodinách: osamelí rodičia, ktorí prišli o zamestnanie, sa možno museli presťahovať k svojim rodinám.

U rodín v domácnostiach bez zamestnania je v porovnaní s rokom 2007 vyššia pravdepodobnosť, že nevyjdú s peniazmi a že sa stretávajú s hospodárskymi ťažkosťami. Nezamestnaní osamelí rodičia čelia ťažkostiam všade, ale častejšie v najtradičnejších a čiastočne tradičných krajinách, pričom sa ich podiel v čiastočne tradičných krajinách od roku 2007 zdvojnásobil.

V rodinách, v ktorých sú obaja partneri zárobkovo činní, je najmenšia pravdepodobnosť výskytu finančných ťažkostí a od krízy nedošlo v tejto skupine k významnému zhoršeniu. Viac rodín malo ťažkostí s platením ubytovania a účtov za verejné služby v roku 2011 než v roku 2007. Nezamestnané rodiny sú najviac ohrozené zadlžením.

Miera nezamestnaných rodín čeliacich vysokej úrovni deprivácie sa od roku 2007 výrazne zvýšila. Zatiaľ čo tzv. najflexibilnejšie krajiny majú najnižšie priemerné úrovne deprivácie, rodiny bez zamestnania čelia v týchto krajinách stále vysokým úrovňam napriek primeraným dávkam, ktoré sú pre tieto krajiny charakteristické.

Osamelé matky bez ohľadu na to, či pracujú na plný alebo kratší pracovný čas, odpracujú menej hodín ako osamelí otcovia alebo muži v pároch s oboma zárobkovo činnými osobami alebo jednou zárobkovo

činnou osobou. Osamelé matky takisto pravdepodobnejšie pociťujú, že ich zamestnanie je neisté, než osamelí otcovia, ktorí v roku 2011 odpracovali viac hodín ako v roku 2007.

Väčšina osamelých matiek a matiek v rámci páru, by chcela pracovať, ak by si mohli zvoliť pracovný čas, pričom viac ako 50 % ekonomicky neaktívnych matiek uprednostňuje prácu na kratší pracovný čas. Zatiaľ čo väčšina matiek pracujúcich na plný pracovný čas by radšej pracovala menej, väčšina osamelých matiek pracujúcich na kratší pracovný čas by chcela zvýšiť počet odpracovaných hodín.

Konflikt pracovného a rodinného života sa zvýšil vo všetkých druhoch domácností s deťmi. Osamelí rodičia pracujúci na plný pracovný čas zažívajú konflikt medzi pracovným a súkromným životom najčastejšie.

Zamestnanie zohráva dôležitú úlohu v subjektívnom pociťovaní blahobytu rodičov. Osamelí rodičia, ktorí nepracujú, sú najmenej spokojní so životom a sú najmenej šťastní.

Zatiaľ čo spokojnosť so životom a šťastie sa celkovo od roku 2007 významne nezmenili, rodičia v domácnostiach bez zamestnania pocítili pokles v oboch, pričom nezamestnaní osamelí rodičia v najflexibilnejších krajinách zaznamenali najväčší pokles.

V prípade párov len s jednou zárobkovo činnou osobou v najtradičnejšej skupine krajín je viac spokojný so životom a šťastnejší zarábajúci partner ako partner, ktorý je doma, kým v najflexibilnejšej skupine krajín je subjektívny pocit blahobytu väčší u partnera, ktorý je doma. V zmiešanej flexibilnej skupine a zmiešanej tradičnej skupine sa zistil malý rozdiel.

Mať zamestnanie je dôležité pre duševné blaho osamelých rodičov vo všetkých skupinách krajín. Platí to aj v krajinách, v ktorých sa nezamestnaným rodičom poskytujú štedré dávky a v ktorých je zotrúvanie doma často dobrovoľné. Osamelí rodičia, ktorí nepracujú, majú nižší duševný blahobyt v najflexibilnejších krajinách než kdekoľvek inde.

Rodičia v prevažne tradičných krajinách zaznamenávajú väčšie sociálne vylúčenie ako v iných krajinách, ale nezamestnaní rodičia zaznamenávajú najväčšie vylúčenie všade. Sociálne vylúčenie je pre nezamestnaných osamelých rodičov najväčšie v najflexibilnejších krajinách.

Osamelí rodičia žijúci s príbuznými pociťujú vysokú mieru sociálneho vylúčenia napriek tomu, že žijú s ostatnými.

Osamelí rodičia bývajú menej spokojní so svojim životom než ostatní, pokiaľ ide o príjmy: príjem a stav zamestnanosti sú preto dôležité pre ich subjektívny pocit blahobytu, ale zavažujú aj iné (sociálne) faktory. Dôležité je, že znížená spokojnosť so životom u osamelých rodičov žijúcich so svojou širšou rodinou pretrváva, z čoho vyplýva, že rodina síce môže poskytnúť určitú ochranu z hľadiska príjmov, nestačí to však na zlepšenie subjektívneho pocitu blahobytu.

Nižšie úrovne spokojnosti so životom, ktoré majú starí rodičia žijúci s rodinami svojich detí, sa vytratia po zohľadnení príjmu, čo naznačuje, že rodinná štruktúra poskytuje starším ľuďom podporu, pokiaľ je toto usporiadanie života dobrovoľné, ale nie nevyhnutné z dôvodu nižšieho príjmu.

Politické ukazovatele

Sú potrebné ciele opatrenia na pomoc osamelým rodičom, aby získali zamestnanie, pretože aj v najflexibilnejších krajinách s primeranou úrovňou dávok rodiny, v ktorých nikto nepracuje, čelia vysokým mieram deprivácie.

Dostať ľudí, ktorí boli len nedávno prepustení, čo najskôr späť do zamestnania, musí byť politickou prioritou, aby sa predišlo riziku, že sa znevýhodnenie zakorení.

Flexibilný pracovný čas by sa mal všeobecnejšie sprístupniť: viac ako 50 % neaktívnych matiek by rado pracovalo na kratší pracovný čas a väčšina matiek pracujúcich na plný pracovný čas by radšej pracovala menej. Nástup do zamestnania by mal znamenať, že obaja rodičia na tom budú finančne lepšie; to zahŕňa otázky, ako je pomoc s nákladmi na starostlivosť o deti.

Posilnenie sociálnej súdržnosti, sociálnej integrácie a sociálnej spolupráce by malo byť významným bodom v politickom programe: tieto faktory zásadným spôsobom ovplyvňujú to, ako sa jednotlivcov dotýkajú nové sociálne riziká a ako jednotlivci, ich spoločenstvá a krajiny dosahujú hospodársku prosperitu.

Vyžadujú sa opatrenia, aby sa rodinám pomohlo sklbiť pracovné záväzky a záväzky týkajúce sa starostlivosti pomocou integrovaného systému rodičovskej dovolenky, podpory na starostlivosť a podpory na pracovisku pre rodičov malých detí.

Sú potrebné systémy rodičovskej dovolenky, aby si viac otcov bralo takúto dovolenku a podelilo sa o ňu a aby sa uľahčilo ich zapájanie sa do domácich povinností.

Ďalšie informácie

Správa s názvom „Quality of life in Europe: Families in the economic crisis“ (Kvalita života v Európe: rodiny v hospodárskej kríze) sa nachádza na stránke <http://www.eurofound.europa.eu/ewco/studies/tn1306013s/index.htm>

Ďalšie informácie poskytne výskumná pracovníčka Eszter Sándor na adrese esa@eurofound.europa.eu